

Ганна Валенса,
к.філос.наук, докторантка НПУ ім. Михайла Драгоманова

МИРОТВОРЧА ОСВІТА ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ: ПОТРЕБА В ДІАЛОЗІ

Одним з принципів у концепції Нової Української Школи є наскрізний процес виховання, який формує цінності, що передбачає повагу до прав людини, демократію, підтримку кращих ідей. «Нова школа плекатиме українську ідентичність», читаємо в концепції.[2, ст.19] Також в документі серед ключових компетентностей зазначено "Соціальна та громадянська компетентність", яка передбачає активну участь в громадському житті, повагу до закону та підтримку соціально-культурного різноманіття [2, ст.10]. Водночас на тлі безпекових, економічних, соціально-політичних викликів в сучасній Україні, ця задача продовжує бути складною та багатошаровою. Адже дискурс національної ідентичності є комплексною темою, яка не має однозначних відповідей. І вчителі в сучасній школі знаходяться на передньому краї взаємодії з молодим поколінням, яке формує свої ціннісні уявлення в контраверсійному смисловому просторі, за умов гібридної війни та соціально-економічної і політичної невизначеності. Особливе місце тут належить вивченню історії, як простору обговорення і засвоєння інтерпретацій ціннісного характеру. Саме навчання історії, його методологія і методи, можуть стати як місцем формування громадянської ідентичності молодих українців, так і місцем фіксації стереотипів і штампів, усталених в суперечках та сутичках навколо соціально -економічних проблем, воєнно-політичних конфліктів, фейкових та правдивих новин та особистих опіній.

Які умови, рішення, конкретні кроки в школі мають забезпечити реалізацію принципів та компетентностей, передбачених НУШ? Як практично мав би трансформуватися світогляд та підходи в освіті школярів та студентів, вчителів та батьків, щоб забезпечити «наскрізний процес виховання на основі цінностей»? Ці запитання актуалізують мережу методологічних проблем, пов'язаних з використанням в школі і вищій освіті понять персональна та національна ідентичність, конфлікт, мир, війна, історична справедливість, політика пам'яті, соціальна границя, соціальна згуртованість, гідність і життєстійкість та багато інших.

Саме ця проблематика була у фокусі уваги проєкту «Навчання історії для культури миру» вересень-грудень 2021, організованого Дніпровською Академією неперервної освіти за підтримки Громадянської служби миру [1] Civil Peace Service Ukraine - GIZ ZFD. Ключовими експертами програми виступали Каріна Коростеліна, професорка Школи миру та розв'язання конфліктів університету Джорджа Мейсона, м.Ферфакс, Вірджинія, США [3] та Анна Валенса, к.філос.наук, тренерка, фасилітаторка діалогу, НПУ ім. Драгоманова. Було проведено триденний тренінг «Викладання історії в рамках педагогіки миру» з 24 вчителями історії Дніпропетровської області, зміст та навчачи якого були застосовані в уроках та інших проєктах учасників курсу. Результати, суперечливі та складні запитання, що виникли в ході

застосування ключових ідей та практик педагогіки миру опрацьовувались через супервізії, що відбувались онлайн. Завершальний тренінг і Конференція «Навчай миру! З чого розпочнемо?» [4] відбулися 7-9 грудня 2021.

На основі досвіду, отриманого в ході проєкту - змісту обговорень вчителів, спостережень в ході тренінгів та супервізій, спілкування під час панельних дискусій з експертами та учасниками численних проєктів у галузі миротворчої освіти - можна зробити наступні висновки.

1. Головні потреби щодо викладання історії у рамці миротворчості в українських школах:

- Ясність щодо можливостей безпечного майбутнього. Показати **основні підходи до миротворчості які працюють в світі** - важливо як для дітей, так і для вчителів та батьків. Це підтримає надію, що конфлікти і суперечності на індивідуальному та колективному рівні можуть бути подолані в принципі! А також, що кожна людина - дорослі і діти можуть робити свій внесок у позитивні зміни навколо
- Знайомство з принципами та потенціалом **діалогу** як практики створення миру тут і зараз. Створити простір діалогу з можливістю включення різноманітних інтерпретацій поняття миру та інструментів для конструктивного вирішення конфліктів.
- Фокусування на **особистості вчителя** та постійне навчання і саморозвиток вчителів історії - компетенції комфортної присутності тут і зараз, спостереження без оцінювання, емпатія, самоемпатія та емоційна компетентність в контакті з учнями, батьками і в колективі, навички аналізу подій минулого та сучасності, демонстрації різних перспектив при викладанні історичних подій
- Фокусування на **особистості дитини** - самі школярі проявляли бажання впливу та готовність демонструвати свої думки в ході інтерпретації історичних подій та їх значення для сучасності
- Розуміння **ролі батьків та представників місцевої громади** як критично важливого оточення для розвитку дітей і якісних змін у суспільстві
- Можливість створювати **програми для вчителів історії і інших предметів**, які навчатимуть миротворчому підходу інших вчителів - тренерство вчителів для вчителів
- **Міждисциплінарний підхід** - історія, література, географія... хімія, математика...
- Командний підхід - **здіяяти всі рівні в школі до ідеї миротворчості**: директор, заступник з навчально-виховної роботи та вчителі - історії та інших предметів
- **Наскрізний миротворчий підхід в школі може знизити рівень конфліктності** і напруги серед дітей, в команді вчителів та з батьками. Потім - вплив на громаду і суспільство

2. Що б хотіли знати і чого навчитися вчителі історії та інших предметів:

- ключові **поняття миротворчого підходу** (різні існуючі у світі теорії та практики)
- **методології, підходам та методам** аналізу історичного матеріалу та його відбору для викладання історії в конкретному класі
- ключовим **м'яким навичкам**: саморегуляція (сенсорний та емоційний інтелект), комунікація, у тому числі ненасильницьке спілкування, якісна презентація, публічні виступи, діджитал-навички
- **вирішення конфліктів**: теорія та концепції, а також практика мирного вирішення конфліктів (карта конфлікту, медіація у шкільному просторі для дітей та дорослих)
- **чутливість до теми ідентичності та антидискримінаційний підхід** - розвинути здатність враховувати "мову та оптику ідентичності" для мультиперспективності, уникнення стереотипів та надання простору кожному
- **здатність розрізняти та працювати з чутливими темами** в навчанні історії та під час інших предметів (бути з учнями, супроводжувати їх у цих темах, працювати з емоціями), контраверсивні теми (коли немає єдиної думки і навіть не може бути), складні та комплексні теми
- **фасилітація** - професійний супровід роботи в групі: управління груповою динамікою, формулювання та концептуалізація, постановка питань та підбиття підсумків, навички зворотного зв'язку в ході групової роботи та на основних етапах проектів
- **тренерство** - надання якісного нового для учнів матеріалу та створення тренувального простору для освоєння нових навичок відмінності навчання дорослих та дітей, підходи до навчання залежно від змісту, завдань, учасників та контексту, навички створення практик та тренувальних вправ для відпрацювання навичок
- **діалог** - як спеціальна форма та трансформаційна практика для роботи в групах дітей та дорослих, як можливість впливу всередині класу, педагогічного колективу, місцевого співтовариства - представників НУО, бізнесу та місцевої влади, різних поколінь та тематичних груп у спільноті

Зазначені потреби можуть бути реалізовані лише за умов співпраці між усіма рівнями в суспільстві - від низових ініціатив дітей, батьків та вчителів, громад і місцевих органів самоврядування - до освітніх інституцій, педагогічних університетів та державних органів національного рівня, за підтримки міжнародної європейської та світової спільноти. Описаний проєкт був прикладом такої співпраці, коли за участі всіх зацікавлених сторін було реалізовано багаторівневий діалог, кожен з етапів якого став запорукою успішного результату. Системне створення таких просторів для підтримки ціннісного діалогу стосовно миру та порозуміння в школі і місцевих спільнотах - дійсно може реалізувати такий принцип НУШ як «наскрізний процес виховання, що формує цінності» і є нагальною потребою українського суспільства сьогодні.

Література:

1. Громадянська служба миру <https://www.giz.de/en/worldwide/90144.html>

2. Нова українська школа. Концептуальні засади формування середньої школи. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Karina Korostelina <https://carterschool.gmu.edu/profiles/ckoroste>
4. Конференція «Teach Peace! Where do we begin? Навчай миру! З чого нам почати?» Відео панельних дискусій за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=JYGARtayzmQ>